

Prof.Dr. Bülent İplikçioğlu, *Ephesus Yazıtları Işığında İmparator Diokletianus'a kadar Roma Şövalye Sınıfı ve Asia Eyaletindeki Resmî Görevlileri-Der Ritterstand und Tätigkeit im Kaiserlichen Reichsdienst in Asia, bir auf Diokletian im Spiegel der ephesischen.* Ankara, 1993. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları-VI. Dizi-sa. 43, s.I-XVI+17-366

Mehmet Ali KAYA

Önce Türkçe sonra Almanca olmak üzere iki dilde yazılmış olan eser, Önsöz, İçindekiler, Giriş, Prosopografik Bölüm, Sonuç, Literatür ve Kısaltmalar Listesi, Kaynaklar Dizini, Prosopografik Bölümde Değerlendirilen Şahısların Ad Listesi, Prosopografik Bölümde Değerlendirilen şahısların Tarihlendirilebilenlerin Kronolojik Sırası, Ephesus'lular ya da Ephesus'ta oturan Şahıslar, Ephesus'lu ya da Ephesus'ta oturmuş olması Muhtemel Şahıslar ve Epigrafik Dizin'den meydana gelmiştir. Yazar eserini Prof.Dr. Hakkı Dursun Yıldız'ın anısına ithaf etmiştir.

Yazar, Giriş'i (s. 17-27) Asia eyaleti yönetim uygulaması dikkate alınarak Roma şövalye sınıfı ve devlet hizmetindeki faaliyetlerine genel bakış (s. 17-20: Alm. 23-26); Amaç, konu ile ilgili araştırmaların durumu (s. 20: Alm. 26); Konunun sınırlandırılış biçimi (s. 21: Alm. 26-27) ve Teknik notlar (s. 21-22: Alm. 27) olmak üzere dört başlık altında sunmuştur.

Eserin esasını oluşturan Prosopografik Bölüm'de (s. 28-169: Alm. 171-263) Asia eyaleti içinde ve dışında İmparatorluk devlet kariyerinin temsilcileri olan Roma şövalye sınıfı mensupları (ve azatlıları), bu kişiler Efes'teki yazıtlarında zikredildikleri ölçüde, prosopografik açıdan değerlendirilmiştir. Bu bölüm üç kısımda incelenmiştir.

Prosopografik Bölüm 1'de "Asia eyaletinde görev yapmış olan şövalye sınıfı devlet kariyeri temsilcileri ya da görevleri nedeniyle Ephesus veya Asia ile ilişkisi bulunanlar" (s. 28-82: Alm. 171-209) incelenmiştir. Bu bölümde İmparator yönetiminin temsilcileri sekiz gruba ayrılmıştır. Birinci grup (s. 28-62: Alm. 171-193) ve ikinci grup (63-65: Alm. 194-195), *Procuratores fisci Provinciae Asiae* sıfatını taşıyan, imparator özel maliyesinden sorumlu Asia eyaletinin procurator'larını kapsamaktadır. Ancak ikinci gruptakiler bu sıfatı taşıdıkları kuşkuolu olanları oluşturmaktadır. Birinci grupta 23, ikinci grupta 5 *procurator* tesbit edilmiştir. Üçüncü grupta (s. 66-74: Alm. 196-201) Asia eyaletindeki İmparatorluklara ait varlıkların yöneticileri durumundaki şövalyeler yer almaktadır. Bunların sayısı 5'tir. Dördüncü grup (s. 74-75: Alm. 202-203) ve Beşinci grup (s. 76-78: Alm.

204-205)-bu gruptakiler kuşkuludur- *Procuratores vicessimae hereditatium Asiae* sıfatını taşıyan, İmparator Augustus'un emekli askerlerinin geçimini sağlamak amacıyla koyduğu %5'lik veraset vergisini toplamakla görevli, Asia eyaleti % 5'lik veraset vergisi *procurator*'larını içermektedirler. bunların sayısı her birinde ikişer olmak üzere 4'tür. Altıncı grupta (s. 79-80: Alm. 206-207) *Procuratores quadragesimae portuum Asiae* sıfatını taşıyan 1/4 Liman vergisi toplayan *procurator*'lar yer almaktadır. Bu görevi icra eden iki kişi tesbit edilmiştir. Yedinci grubu (s. 81: Alm. 208) *Advocati fischi provinciae Asiae* sıfatını taşıyan eyalet maliye *procurator*'larının memurları ya da İmparator özel maliyesinin hukuk temsilcileri oluşturmaktadır. Bu sıfatı taşıyan bir kişi tesbit edilmiştir. Sekizinci grup (s. 82: Alm. 209) Asia eyaletinde üslenmiş bulunan yardımcı askeri birliklerin *praefectus*'larını içermektedir. Bunlardan da iki kişi tesbit edilmiştir.

Prosopografik Bölüm 2'de "Asia eyaleti dışında görev yapmış olan ya da görevleri dışında Ephesus ya da Asia ile ilişkileri bulunan devlet kariyeri temsilcileri olarak şövalye ve azatlıları" yer almaktadır. (s. 83-153: Alm. 210-252). Bu kısımda 54 şövalye ve azatlı değerlendirilmiştir.

Prosopografik Bölüm 3'de "Belirsiz durumlar; Ephesus ya da Asia ile ilişkileri açıklığa kavuşturulamayan kişiler" yer almaktadır. (s. 154-169: Alm. 253-263). Bu durumda olanlardan 27 şövalye ve azatlı değerlendirilmiştir.

Prosopografik Bölüm'de altısı maliye *procurator*'u, biri de Asia eyaletindeki imparatora ait varlıkların yöneticisi olmak üzere yedi kişinin adları tesbit edilememiştir. 17 kişinin kesin olarak, 16 kişinin de muhtemelen Ephesus'lu olduğu ortaya koyulmuştur.

Prosopografik Bölüm'de yer alan kişilerle ilgili münferit açıklama ve yorumlar, şahısların *gens* adlarına göre numaralanmıştır. Düzenleme, önce kişi adı, sonra ilgili belgeler ve nihayet yazarın kişi hakkında yapmış olduğu prosopografik değerlendirmenin yer aldığı Prosopografya şeklinde yapılmıştır.

Prosopografik Bölüm'den sonra "Sonuç" (s. 265-268: Alm. 269-272) ve metinde kısaltma halinde verilen tüm süreli yayımlar, seriler ve monografilerin tam biyografik açıklamalarının verildiği "Literatür ve Kısaltmalar Listesi" (s. 273-281) gelmektedir. Sonra yazarın araştırmayı, kullanışta ve amacına ulaştırmada kolaylaştırmayı düşünerek hazırladığı bir "Kaynaklar Dizini" (s. 283-296) ile üç liste eklemiştir. Kaynaklar Dizini, "Konuyla ilgili olarak başvuru alan antik yazarlar", "Yazıtlar", "Konuyla ilgili olarak başvuru alan sikke ve papiruslar" olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

Son olarak yazarın, kullandığı ana belgelerin esere yansımayan yorumlarını ortaya çıkarmayı ve bu araştırmadan yararlanmayı isteyenlere kolaylığı amaçladığı "Epikrafik Dizini" (s. 318-3607) gelmektedir. Epigrafik Dizin, "Hellence Yazıtlar" (s. 317-350) ve "Latince Yazıtlar" (s. 350-366) olmak üzere iki ana başlığa ayrılmıştır. Bu ana başlıklar da kendi içlerinde "Tanrı ve Heros Adları", "İmparator Adları ve İmparatorluk Mensupları", "Kral Adları", "Coğrafya Adları ve Mahaller", "Tribus Adları", "agonlar", "Ay Adları ve Roma Takvimi", "Sözcükler", "Şiir Vokabüleri" şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır.

Marmara Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Profesörü Dr. Bülent İplikçioğlu'nun tanıtmaya çalıştığımız bu eseri, her aşamada titiz bir çalışma ürünüdür. Yazar bu eseriyle Roma devlet idaresi mekanizması ve Eskiçağ Türkiye tarihi ile ilgili önemli bir boşluğu doldurmuş, belgeleri, prosopografik değerlendirmeleri, kullandığı kaynaklar, geniş kapsamlı liste ve dizinleriyle eskiçağ araştırmacılarına çok değerli bir kaynak sunmuştur.

